

Výsledky prieskumu sa budú po vyhodnotení premietat do návrhov rozvoja urbanistickej štruktúry, ktorá vychádza vždy z miestneho prieskumu súčasných možností a potrieb obce. Súčasťou je aj prieskum dochovanej ľudovej architektúry, jej charakteristických regionálnych znakov, miestneho ľudového umenia a jeho tradícií, kultúrnych pamiatok s hľadáním možností ich optimálneho využitia na vytváranie špecifickej neopakovateľnej atmosféry.

Prehodnocuje sa architektonický, konštrukčný a fyzikálny stav objektov, nakoľko nové spoločenské vzťahy, ekonomické a politické zmeny, ako aj nedostatok energetických zdrojov vyvolali potrebu prehodnotiť nielen ich súčasnú náplň vo vzťahu k súčasným potrebám obce, ale aj ich typologické, dispozičné, tvarové, konštrukčné a materiálové riešenia. Návrhy druhov a kapacity objektov vychádzajú z reálnych potrieb obce, spracovaných na základe podrobnej analýzy a prieskumu. V oblasti bývania sa riešitelia sústredili na výber vhodných lokalít, zohľadňujúcich aj budúce optimálne energetické riešenie objektov s optimálnym typologickým riešením, rešpektujúcim nielen súčasné požiadavky na prevádzku, nároky a životný štýl užívateľa, ale aj miestne prírodné a klimatické podmienky, regionálny charakter architektúry, kultúrne tradície a zvyklosti.

Neľahkým problémom pri tvorbe architektonického návrhu je nájsť spôsob ako nadviazať na miestny charakter architektúry, ako sa vysporiadať s jeho transfor-

máciou do architektúry súčasného vidieka a neskĺznuť do romantizmu, nefunkčnosti, ako ho zosúladiť so súčasnými požiadavkami na prevádzku, hygienu bývania a dosiahnuť pritom minimálnu energetickú spotrebu objektov.

Pri odbornej analýze pôvodných architektonických foriem slovenského vidieka môžeme všeobecne konštatovať a hodnotiť jeho pôvodnú architektúru ako funkčnú, rešpektujúcu miestne klimatické podmienky a materiálové možnosti, funkčné požiadavky prevádzky, pre ktorú objekt slúžil a kultivované rešpektovanie okolitej scenérie krajiny, s ktorou vždy bola v súzvuku, nikdy nie v konflikte a konkurencii.

Nájsť stratenú väzbu možno práve v nadviazaní na tieto všeobecne platné zásady, formované cez skúsenosti generácií odporované z prírody, ktorú človek ctil a rešpektoval jej krásu a miestne špecifiká pretavil do architektúry, umenia a kultúry.

**Elena Dohňanská
Michal Šajtlava**

Doc. Ing. arch. Elena Dohňanská (1947), zástupkyňa vedúceho katedry architektúry Stavebnej fakulty STU Bratislava

Ing. Michal Šajtlava (1973), doktorand, Stavebná fakulta STU, Radlinského 11, 813 68 Bratislava

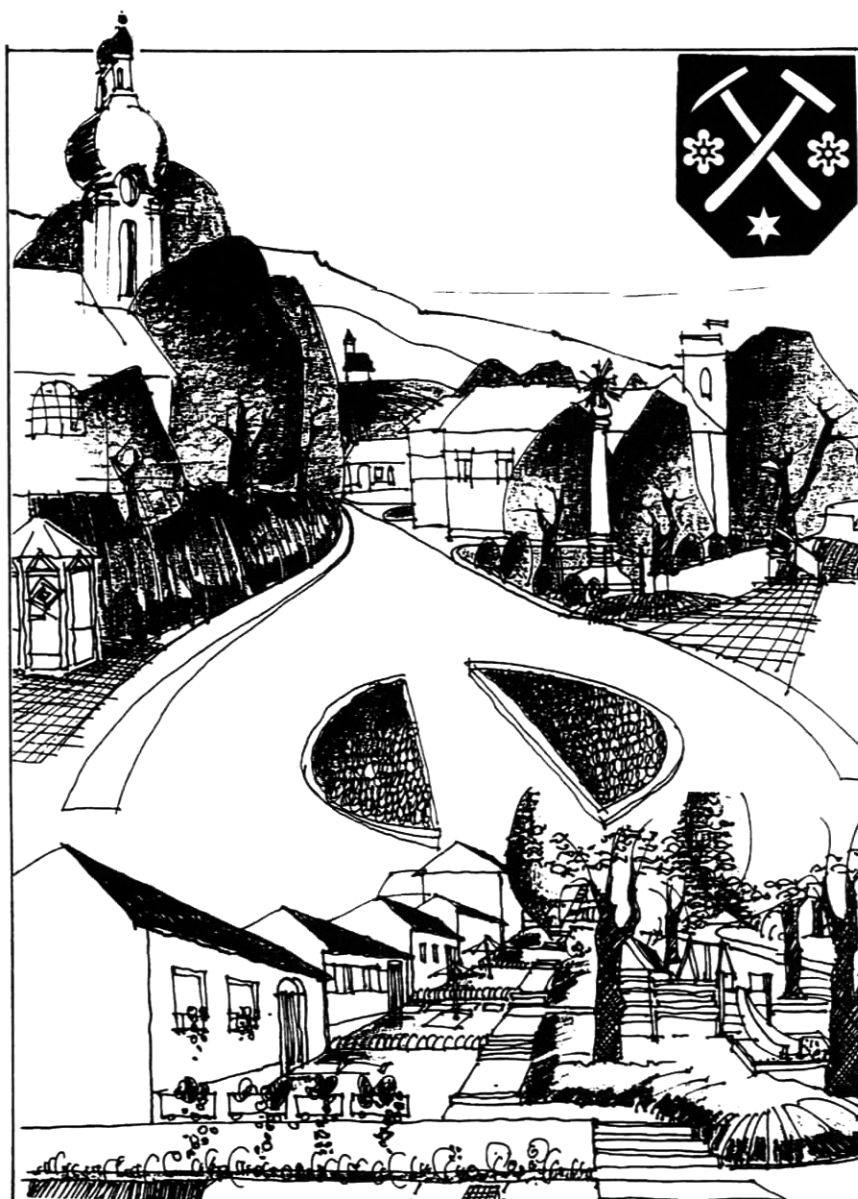
Hodnoty vidieka ?

Patrím ku generácii, čo sa narodila a prežila mladosť na vidieku a v prvých povojnových rokoch sa sťahovala za štúdiom a prácou do mestských centier. Priniesli sme so sebou dedinské hodnoty a osvojovali sme si mestskú kultúru a mestské hodnoty. V mojom prípade nielen v Bratislave, ale aj v Prahe. Iste som nebol výnimkou. Ukázalo sa, že táto kultúrna a hodnotová symbióza mi ostala na celý život a že som o niečo bohatší ako moje deti, vnuk a vnučky, ktoré sa narodili a vyrastali len v meste.

Vo svojom živote som sa stretával aj s mešťanmi (či presnejšie meštiakmi), ktorí sa pohrdavo vyjadrovali o dedinčanoch, o slovenskej periférii a jej živote ako o archetyp, na ktorý treba čím skôr zabudnúť. Ba dokonca pred štvrtstoročím (keď sa "bojovalo" za uchovanie a rozširovanie poľnohospodárskej pôdy) som bol na jednej prezentácii územného plánu veľkého územného

celku z oblasti Záhoria, kde autorský kolektív zvlášť pochválili za to, že "vygumoval" z mapy dve menšie dedinky a vyčíslil, koľko sa tým získa poľnohospodárskej pôdy a o koľko presťahovaných ľudí sa v rámci plánovanej socialistickej urbanizácie zväčší počet obyvateľov blízkeho mesta. Hodnota týchto dvoch ľudských sídel udržiavaných šesť storočí – bola nulová. Ešte smutnejšie mi bolo, keď som sa opovážil kritizovať tento plánovací zločin. Nikto z renomovaných urbanistov sa nezastal ľudí z týchto dediniek. Chvalabohu, že koncepcia VÚC sa nikdy takto nerealizovala a spomínané dve dedinky iste prežijú nežičlivých plánovačov.

Po r. 1989 som spolupracoval na programe obnovy dediny, na revitalizácii jej zdevastovaného ľudského kapitálu (toho najcennejšieho, čo dedina mala a obetovala v rámci plánovanej koncentrácie), na obnove jej sociokultúrnych, historických a architektonických hod-

Smolník (Spiš) – obraz sídla je oslavou jeho baníckej tradície (návrh: M. Šarafín)

nôt. Nakoniec sa celý tento program obnovy zúžil na vypracovanie územnej plánovacej dokumentácie, čo pre nedostatok financií nebolo možné uskutočniť.

Nie som optimista ani pri súčasnom inovovanom Programe obnovy vidieka. Nedostal sa ani do vládou schválenej Koncepcie územného rozvoja Slovenska. V septembri minulého roka mi opäť bolo veľmi smutno, keď sa pri prezentácii koncepcie VÚC regiónu Ge-

mer autorovi vyčítalo, že venoval primeranú pozornosť obnove ľudského potenciálu dedín krásnych gemerských dolín, aby tak položil základ ich komplexnej obnovy.

Dnes má už väčšina našich dedín, a najmä dediniek, takú ohrozenú existenčnú situáciu, že len deklarovanie ich hodnôt environmentalistami, sociológmi, humánnymi geografmi, etnológmi, historikmi a ďalšími odborníkmi im málo pomôže. Vedomie súčasných "rýchlozbohatlíkov" – privatizérov – nie je zamerané na obnovenie a zveľadenie týchto hodnôt. Prvou, a často aj poslednou hodnotou, je postaviť si pre seba a svoju rodinu čo najväčší mestský vilový dom, niekedy obohnaný aj nepriehľadným vysokým múrom, za ktorým parkuje mercedes, bavorák, či najmodernejší džíp (niekedy v hodnote, ktorá by mohla pomôcť pri investícii do kanalizácie, čističky, vodovodu, plynovodu, obnovy školy a podobne), vlastne ako "preinvestované" peniaze za hodnoty vytvorené všetkými občanmi a sprivatizované privilegovanými občanmi.

Nechcem už prežiť ďalšie sklamanie pri obnove hodnôt vidieka a jeho srdca – dediny. Chcel by som sa ešte dožiť toho, ako sa spoločenstvám dedín s vynaložením všetkých ich síl a prostriedkov a s pomocou štátu podarí obnoviť všetky tie hodnoty, ktorými môžeme obohatiť integrovanú Európu, ktorá si hodnoty svojich dedín

vysoko váži ako súčasť svojho dedičstva.

Ján Pašiak

Doc. PhDr. Ján Pašiak, PhD. (1929), vedúci vedecký pracovník. Sociologický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava. E-mail: surosko@klemens.savba.sk